

References

- Golovanova, E.I. (2011). Vvedeniye v kognitivnoye terminovedeniye [Introduction to cognitive terminology]. Moscow: Flint; Science. [in Russian].
- Grinev-Grinevich, S.V. (2008). Terminovedeniye [Terminology]. M.: Academia, 2008. [in Russian].
- Devyatko, Yu.S. (2021). Typolohiya stomatolohichnoyi terminolohii v ukrainskiy I anhliyskiy movah I yiyi leksykohrafichne vidtvorennia [Typology of dental terminology in Ukrainian and English languages and its lexicographic reproduction]. dis. Cand. philol. science. Kyiv. [in Ukrainian].
- Karatintseva, K.P. (2021). Slovtvorni mekhanizmy genezy ortodontychnykh terminiv v angliyskiy movi [Word-forming mechanisms of genesis of orthodontic terms in English]. *Scientific Bulletin of Chernivtsi National University named after Yuri Fedkovych. German philology.* №831-832. 69-77. [in Ukrainian].
- Leychik, V.M. (1997). Iskhodnyye poniatiya, osnovnyye polozhennia, opredeleniya sovremennogo terminovedeniya i terminografii [Initial concepts, basic principles, definitions of modern terminology and terminology] *Bulletin of Kharkiv Polytechnic University: Vocabulum et Vocabularium.* № 19. 147–180. [in Russian].
- Morozova, L.V. (1970). Opyt definitsonnoho opisaniya terminopolia (na baze terminov yadernoy fiziki I tekhnologii) [Experience of the definitional description of the term field (based on the terms of nuclear physics and technology)]: diss. Cand. philol. science. Kalinin. [in Russian].
- Piotrovsky, R.G. (1981). Rakhubo N.P., Khazhinskaya M.S. [Systemnoye issledovaniye leksiki nauchnogo texta [Systematic study of the vocabulary of a scientific text]. Chisinau: Stiinza. [in Russian].
- Reformatsky, A.A. (1961). Chto takoye termin I terminologiya. [What is the term and terminology]. Questions of terminology: Mater. All-Union. terminol. meeting. Moscow: USSR. [in Russian].
- Superanskaya, A.V. Podolskaya N.V., Vasilieva N.V. (2008). Obschaya terminologiya: terminologicheskaya deyatel'nost. [General terminology: terminological activity]. Moscow: URSS; LKI Publishing House. [in Russian].
- Tatarinov, V.A. (1999). Terminolohicheskaya deyatel'nost russkogo yazyka: evolutsiya problem I aspektov izucheniya [Terminological vocabulary of the Russian language: the evolution of problems and aspects of study]. Theory and History of Linguistics. RAN INION. [in Russian].
- Shelov, S.D. (2008). Terminologicheskkiye polia I poniatynaya organizatsyya v terminolohii [Terminological fields and conceptual organization in terminology]. *Structural and applied linguistics.* № 7. 211-232. [in Russian].
- James A. McNamara Jr., Sunil D. Kapila (2010). Surgical Enhancement of Orthodontic Treatment. University of Michigan, 379.
- Oxford Advanced Dictionary. [Electronic resource] URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/orthodontics Access date: 02.02.2022
- Linguistic Corpus "English Corpora" [Electronic resource] URL: [Google Books corpora \(english-corpora.org\)](https://books.google.com/corpora/english-corpora.org) Access date: 04.02.2022

УДК 811.111.371.34

METAPHORIZATION OF GENERALLY USED VOCABULARY IN THE ENGLISH PROFESSIONAL LANGUAGE OF MEDICINE МЕТАФОРИЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОВЖИВАНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ФАХОВІЙ МОВІ МЕДИЦИНИ

Світлана КІЙКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

s.kiyko@chnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-4964-7043>

Любов СТЕГНІЦЬКА

Буковинський державний медичний університет

stegnitska.lyubov@bsmu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-7005-4563>

У статті розглянуто питання семантичного переосмислення лексичних одиниць як одного зі способів творення медичних термінів. Автори аналізують причини метафоризації, шляхи пристосування загальноживаних слів для виконання термінологічних функцій, а також ілюструють механізм переходу загальноживаних слів до розряду одиниць терміносистеми медицини.

Аналіз способів метафоричного перенесення значення дозволяє реконструювати наївну картину світу, відображену в англійських метафоричних медичних термінах, утворених від загальноживаної лексики. Найпродуктивнішими групами мотивувальних ознак виявилися перенесення значення за подібністю форми (1280 термінів, 48,3 %), дії та її результату (541 термін, 18,8 %), особливостей поведінки і стану людини (392 терміни, 13,6 %), речовин, продуктів харчування і їх структури (270 термінів, 9,4 %). Переважання таких мотивувальних ознак можна пояснити фактом відображення наївної картини світу в метафоричній термінології: переосмисленню підлягають насамперед об'єкти і явища, розташовані найближче до людини.

Групи мотивувальних ознак чітко діляться на такі категорії: предмет/речовина та її характеристики (форма, забарвлення, якість, функція, положення у просторі, звук), людина/ група людей (відчуття, модель поведінки, дія та її результат). Сукупність мотивувальних ознак метафоричного термінотворення відображає певний образ світу, в якому присутні необхідні складові – людина і природа, які мають певні риси і виконують певні функції, що відповідає основному об'єкту вивчення медичної науки – людському організму. Метафоричні терміни утворені не стільки на основі наукового освоєння дійсності, скільки на основі асоціацій, отриманих у процесі чуттєво-емпіричного пізнання світу, що підтверджується наведеними прикладами.

Ключові слова: метафора, лексема, термін, термінологія, семантична деривація, мотивувальна ознака.

The article considers the issues concerning semantic reinterpretation of lexical units as one of the methods of medical term formation. The authors analyze the underlying reasons for metaphorization, ways of adapting common lexis to perform terminological functions, and illustrate the mechanism for transferring words into the category of units of the medical terminology system.

Analysis of strategies of metaphoric transfer of meaning enables reconstructing the naive picture of the world, which is mapped onto the English metaphoric medical terms and based on common lexis. The most productive groups of motivational features appeared to be associated with the transfer of meaning by the similarity of form (1280 terms, 48.3%), action and its result (541 terms, 18.8%), features of human behavior and condition (392 terms, 13.6%), substances, food and their structure (270 terms, 9.4%). The prevalence of such motivational features can be explained by the naive picture of the world, represented in metaphoric terminology, namely, the objects and phenomena closest to man are subject to reinterpretation.

Groups of motivational characteristics are primarily divided into the following categories: object/substance and its features (shape, color, quality, function, position in space, sound), person/group of people (feeling, behavior, action and its result). The set of motivational features of metaphoric term formation reflects a particular image of the world where all necessary components of the human body are present, i.e., man and nature, which have specific features, perform certain functions, and correspond to the main object in medical science. Metaphoric terms are constructed not so much mediated by scientific development of reality but based on associations obtained in the process of sensory-empirical knowledge of the world, as evidenced by the above examples.

Key words: metaphor, lexeme, term, terminology, semantic derivation, motivational feature.

Вступ. Взаємодія термінологічного фонду наук із загальноживаною лексикою давно привертає увагу термінознавців (С. В. Гриньов, В. П. Даниленко, Р. І. Дудок, Т. Р. Кияк, С. В. Кійко, В. М. Лейчик, В. А. Татаринів та інші). Встановлено, що на початковому етапі формування термінології будь-якої галузі знання особливо важливим є переосмислення загальноживаної лексики, у результаті чого відбувається первинна наукова ідеалізація об'єктів, процесів, характеристик картини світу, засвідченої в побутовій свідомості (*Кримець 2010, с. 23-24*). Утворені таким чином терміни здебільшого позначають поняття, які стали конститутивними елементами наукової картини світу. Ще Н. Бор, підкреслюючи провідну роль загальноживаної лексики в процесі отримання і фіксації наукового знання, писав, що "будь-який опис фізичних результатів базується, в кінцевому рахунку, на звичайній мові, пристосованій до того, щоб розбиратися в навколишньому світі і простежувати зв'язки між причинами і наслідками" (*Бор, 1961, с. 139*).

Проблеми семантичного переосмислення загальноновживаної лексики в рамках медичної термінології детально розглянуті в працях Л. С. Рудінського (1997), Л. М. Алексеевої (1998), О. О. Кожанової (2001), І. В. Мотченко (2001), С. Л. Мішланової (2002), М. І. Волович (2002), Г. А. Абрамової (2003), А.П. Дьяченко (2003), М. В. Токаревої (2003), С. В. Швецова (2005), О.Д. Маленової і О.В. Александрової (2020) та інших. Встановлено, що семантичні зсуви є одним з найефективніших механізмів створення термінологічних одиниць, необхідних для мовної фіксації реалій, процесів і понять у медицині. У процесі термінологізації і транстермінологізації мовного субстрату – лексичної одиниці певної мови, на основі якої утворено термін – значення терміна спеціалізується і обмежується (*Лейчик, 1986, с. 89*).

Водночас питанням метафоризації загальноновживаної лексики для медичних потреб присвячена незначна кількість досліджень (*Озингин 2010; Семенчук, Товстико, 2015; Смирнова, 2020*), що зумовлено як складністю об'єкта дослідження, так і відсутністю чітких критерії виокремлення метафоричних переносів на матеріалі медичної термінології. Дослідники орієнтуються, зазвичай, на процеси метафоризації у загальноновживаній лексиці і розглядають такі категорії метафор у медичній термінології: 1) побутові метафори, в основі яких лежить порівняння з предметами побуту й оточенням людини; 2) концептуальні метафори, що відтворюють уявлення, наявні у свідомості людини; 3) географічні метафори на основі подібності із земним ландшафтом; 4) біоморфні метафори, в основі яких лежить схожість із живою природою; 5) метафори-соматизми, утворені на подібності станів людини або частин її тіла; 6) геоморфні метафори на основі порівняння з формою певного артефакта (*Смирнова, 2020, онлайн-ресурс*). Встановлено, що терміни, утворені внаслідок метафоризації, перебувають на проміжній стадії становлення як члени терміносистем, тому їм притаманні ознаки експресивності, образності та наочності (*Маленова, Александрова, 2020, с. 100*), що зумовлює інтерес до вивчення семантичних процесів у цих термінологічних одиницях.

Метою нашого дослідження є встановлення особливостей метафоричного переосмислення лексичних одиниць як одного зі способів творення медичних термінів. **Об'єкт** дослідження – загальноновживані лексичні одиниці, у яких відбувся метафоричний зсув, що призвів до їх вживання в термінології медицини. **Предмет** дослідження – причини метафоризації, шляхи пристосування загальноновживаних слів для виконання термінологічних функцій, а також механізми переходу загальноновживаних слів до розряду одиниць терміносистеми медицини. **Матеріалом** дослідження слугувала суцільна вибірка обсягом 2878 термінологічних одиниць, відібрана з академічного медичного словника "Dorland's Illustrated Medical Dictionary" (*Dorland's, 2019*).

Методи дослідження. Вивчення метафоричних зсувів лексем, які перейшли в розряд термінів, передбачає застосування загальнонаукових **методів** – аналізу, синтезу й узагальнення теоретичних засад взаємодії термінологічного фонду наук із загальноновживаною лексикою, механізмів метафоричної номінації в спеціальних наукових і галузевих терміносистемах; наскрізного виписування – для виокремлення термінів, утворених шляхом метафоричного переосмислення загальноновживаних лексичних одиниць; кількісного аналізу – для розкриття кількісного співвідношення окремих груп метафорично переосмислених слів за мотивувальними ознаками, а також для отримання їх повної кількісної характеристики розподілу у термінологічному словнику. Комплексне поєднання методів дослідження з огляду на поставлені завдання дало змогу проаналізувати фактичний матеріал з використанням таких лінгвістичних методів: дефініційного і дескриптивного аналізу – для інвентаризації метафорично переосмислених загальноновживаних слів в англійській термінології медицини, компонентного аналізу – для розподілу досліджуваних одиниць на семантичні групи.

Результати та обговорення. Під термінологічною метафоризацією ми розуміємо слідом за Л. М. Алексеевою метафоричний процес у сфері термінотворчості, пов'язаний з вербалізацією наукового знання у вигляді його концептуалізації, що поєднує в собі одночасно порівняння і протиставлення (*Алексеева, с. 162*). Роль метафори у науковому пізнанні є досить вагомою, що зумовлено її гіпотетичною природою: за допомогою метафори дослідник може звернути увагу на глибинні якості досліджуваного об'єкта. Прикладом цього можуть слугувати

метафоричні терміни *cleft lip* і *cleft palate* "розщеплення піднебіння", які відображають вроджені дефекти, що виникають у одного з 1000 новонароджених і проявляються наскрізною щілиною губ і піднебіння. Аж до середини ХХ століття і в спеціальній англомовній літературі, і в лікарських промовах були повсюдно поширені терміни "заяча губа" і "вовча паща". Їх виникнення приписують паризькому лікарю Амбруазу Паре (ХVI століття), який помітив, що, наприклад, у зайців губа розділена по краю на три частини.

У процесі аналізу метафоризації як способу утворення медичних термінів в англійській мові виявлено низку способів перенесення значення. На відміну від попередніх дослідників (Смирнова, 2020, онлайн-ресурс; Клочко, Ісаєва, 2020, с. 86-87) ми згрупували їх за мотивувальними ознаками, покладеними в основу асоціацій з предметами дійсності або абстрактними поняттями:

1. Перенесення значення за подібністю форми (1280 термінів, 44,5 % вибірки): *dental arch* "зубна арка" – довжина і ширина лінії, в якій зуби людини входять в її верхню і нижню щелепи; *pancake kidney* (дослівно – *оладкова нирка*) "зрощена тазова нирка" – нирка дисковидної форми, що утворюється при злитті обох полюсів протилежних ниркових зачатків і нагадує за формою млинець; *trench mouth* "траншейний рот" – гостре патологічне ураження ясен з некрозом ясенного краю і деструкцією ясенних сосочків, що нагадує за формою траншею чи яму; *abdominal brain* "сонячне сплетіння" – вегетативна мережева структура, утворена безліччю з'єднаних один з одним нервів, кровоносних і лімфатичних судин, розташована на передній поверхні черевної частини аорти, що за формою нагадує сонце з промінням; *bladder ears* (дослівно – *вуха сечового міхура*) "дивертикула сечового міхура" – випинання стінки сечового міхура, що сполучається з його порожниною і нагадує за формою вуха; *granny knot* "бабусин вузол" – вузол в очній хірургії у вигляді двох напіввузлів, зав'язаних послідовно один над одним в один і той же бік, що нагадує вузол, яким жінки зав'язують хустини.

У метафоризації значення за подібністю форми задіяні, насамперед, іменники лексико-семантичної групи «Будівлі»: *arch* "арка", *bridge* "міст", *floor* "підлога", *labyrinth* "лабіринт", *pyramid* "піраміда", *roof* "дах", *staircase* "сходи", *steeple* "шпиль", *tentorium* "намет", *tower* "вежа", *vestibule* "тамбур", *wall* "стіна", *window* "вікно" тощо. Метафоричне переосмислення цих слів призвело до утворення медичних термінів *arch bar* "назубна металева шина", *bridgework* "мостоподібний протез", *ethmoidal labyrinth* "лабіринт гратчастої кістки", *mouth floor* "дно порожнини рота", *nasal floor* "носова перегородка", *tentorium of cerebellum* "тензорій мозочка", *tower skull* "акроцефалія; баштовий череп", *tracheal wall* "стінка трахеї", *tracheal window* "трахеальний доступ" тощо. Рідше представлені іменники на позначення побутових предметів – *cup* "чашка", *chessboard* "шахівниця", *mask* "маска", *mattress* "матрац", *needle* "голка", *pin* "шпилька", *sac* "мішок", як-от: *chessboard grafting* "пересадка шкіри методом «шахової дошки»", *lacrimal sac* "слізний мішок", *mask-like face* "маскоподібне обличчя"; *mattress suture* "матрацний шов", *post stamp grafting* "пересадка шкіри методом «поштових марок»" тощо.

2. Перенесення значення за схожістю з дією чи її результатом (541 термін, 18,8 % вибірки): *hilar dance* (дослівно – *веселий танець*) "патологічна пульсація коренів легень" – активна пульсація легеневих артерій, викликана посиленням току крові, при якій швидкі рухи артерій нагадують танець; *doll's eye symptom* "симптом лялькових очей" – відхилення ока в протилежному напрямку у відповідь на повороти голови, *spring finger* (дослівно – *пружинний палець*) "стенозуючий тендовагініт" – синдром, що характеризується ураженням фіброзного мішка із сухожиллями згиначів пальців кисті, при якому блокувана фаланга різко, як пружина, розгинається; *cross-fire treatment* (дослівно – *обробка перехресним вогнем*) "глибинно-сфокусоване опромінення" – різновид радіаційної терапії, при якій під час опромінення гинуть не тільки ракові клітини, а й пухлинні клітини біля них, а сама терапія відбувається за принципом ведення перехресного вогню; *sucking wound* "смоктальна рана" – відкритий пневмоторакс з наявністю повітря у плевральній порожнині внаслідок його проникнення через поранення грудної клітини або легень, яке супроводжується шумом, свистом і хлюпанням у рані; *writing hand* (дослівно – *рука, що пише*) "графоспазм" – скорочення м'язів кисті при паркінсонізмі, що нагадує форму кисті при написанні листа. Дії, які найчастіше обираються для

метафоричного перенесення, представлені дієсловами *to jump* "стрибати", *to dive* "пірнати", *to wander* "подорожувати, блукати", *to waltz* "вальсувати", *to sleep* "спати". Дієприслівники, утворені від цих дієслів, відображають фізичні здібності людини, виконувані неживими організмами, як-от: *waltzed flap* (дослівно – *вальсуючий клапоть*) "гусеничний клапоть" – вид реконструктивної пластики місцевими тканинами, *wandering cells* (дослівно – *блукаючі клітини*) "гістоцити" – клітини, здатні до амебоїдного руху, які виконують захисну функцію, захоплюючи і переварюючи різні сторонні частинки; *diving goiter* (дослівно – *пірнальний зуб*) "блукаючий зуб" – загродинний рухомий зуб, який при підвищенні внутрішньогрудного тиску (кашель, проба Вальсальви) зміщується вгору.

3. Перенесення значення за схожістю з особливостями поведінки чи зі станом людини (392 терміни, тобто 13,6 %): *Cain complex* "комплекс Каїна" – надмірне почуття провини, яке виникає в людини, що зрадила своєму постійному партнерові або партнерці, і пов'язане з оцінкою свого вчинку як такого, що вимагає спокути; *Oedipus complex* "Едіпів комплекс" – поняття психоаналітичної теорії, яке описує стосунки, потяги і почуття у хлопчиків у віці 3-6 років, інтерес яких зосереджений переважно на матері і супроводжується агресивністю стосовно батька; *narcissism* "нарцисизм" – надмірна самозакоханість як розлад особистості, назва походить з грецького міфу про Нарциса, який закохався у власне відображення у воді ставка і потонув, милуючись собою; *cynic spasm* (дослівно – *цинічний спазм*) "сардонічна посмішка" – стійка гримаса, обумовлена судомним скороченням м'язів обличчя при правці.

4. Перенесення значення за схожістю з речовинами, продуктами харчування чи їх структурою (270 термінів, тобто 9,4 %): *word salad* (дослівно – *словесний салат*) "мовна безладність" – патологія мовлення, зумовлена безладністю мислення, коли хворі втрачають здатність до аналізу, синтезу, елементарних узагальнень, осмислення і логічних висновків; *cafe au lait spots* (дослівно – плями кольору кави з молоком) "шіперпігментовані плями" – поодинокі або множинні доброякісні, чітко окреслені, світло-коричневі плями, які іноді пов'язані з деякими спадковими захворюваннями; *coffee-ground vomit* "блювота кавовою гущею" – блювотні маси у вигляді кавової гущі, що містять непереварену кров, внаслідок чого вони набувають бурого забарвлення; *cheesy pneumonia* "казеозна пневмонія" – пневмонія, що характеризується наявністю в легеневій тканині запальної реакції, при якій туберкульозні горбки відкашлюються у вигляді сирної маси тощо.

5. Перенесення значення за схожістю з характеристиками людей (164 терміни, тобто 5,7 %): *mother cyst* "материнська кіста" – кіста ехінокока, з внутрішньої або зародкової вистилки якої розвиваються вторинні, дочірні кісти – *daughter cysts*; *dengue fever* (дослівно – *лихоманка денді*) – гостре вірусне захворювання у субтропічних і тропічних поясах, яке переносять комарі і характерним симптомом якого є хитка хода, що нагадує ходу англійського денді.

6. Перенесення значення за подібністю звучання (63 терміни, тобто 2,1 %): *tambour sound* "барабанный шум" – звук закриття аортального клапана і клапана легеневого стовбура, коли вони гудуть подібно до барабана; *bell-metal resonance* (дослівно – *дзвінковий металевий резонанс*) "металевий перкуторний звук" – різновид перкуторного звуку, який нагадує звук при ударі по металу; *cracked pot resonance* (дослівно – *звук тріснутого горщика*) "ознака Масевена" – різновид перкуторного звуку, переривчастий брязкітний шум, що нагадує постукування по стінці глиняного горщика.

7. Перенесення значення за забарвленням (43 терміни, тобто 1,5 %): *port-wine mark* "портвейнова мітка" – васкуляризований некус пурпурового кольору як у портвейна, розташований на голові або шиї; *harlequin fetus* (дослівно – *арлекіновий плід*) "синдром Арлекіна" – форма іхтіозиформної еритродермії, при якому тіло вкрите сірим потрісканим панциром, що нагадує костюм арлекіна.

8. Перенесення значення за асоціаціями з відчуттями (38 термінів, 1,3 %): *heartburn* "печія" – загродинний біль або відчуття печіння, пов'язані з регургітацією кислого шлункового соку в стравохід; *frozen shoulder* (дослівно – *заморожене плече*) "сліпучий капсуліт" – обмеження рухливості плечового суглоба при рухах між грудною кліткою і лопаткою, при якому виникає відчуття, ніби суглоб злипся; *proud flash* (дослівно – *дики м'ясо*) – надмірне

розростання грануляційної тканини на поверхні рани, що з'являється на рані внаслідок відсутності належного догляду.

9. Перенесення значення за запахом (22 терміни, тобто 0,8 %): *maple syrup disease* (дослівно – *хвороба кленового сиропу*) "лейциноз" – вроджене порушення обміну амінокислот, накопичення метаболітів у крові і виділення їх із сечею, при цьому спостерігається характерний запах кленового сиропу.

10. Перенесення значення за функцією (20 термінів, тобто 0,7 %): *killer cells* (дослівно – *клітини-вбивці*) "клітини-кілери" – клітини, основна мета яких виявляти і знищувати в організмі пухлинні клітини чи клітини, заражені вірусом; *searcher* (дослівно – *шукач*) "зонд" – різновид зондуючого приладу, що використовується для пошуку каменів у сечовому міхурі.

11. Перенесення значення за якістю (11 термінів, тобто 0,8 %): *wooly-hair nevus* (дослівно – *невус з кучерявим волоссям*) "шерстистий невус" – вроджені вогнища росту спірально закрученого або густого, кучерявого волосся у волосистій частині голови; *kinky hair disease* (дослівно – *хвороба викривленого волосся*) "трихополідистрофія; хвороба Менкеса" – вроджений дефект метаболізму, що проявляється в слабо пігментованому, рідкому кучерявому волоссі, фізичному і розумовому відставанні, прогресуючому ураженні мозку.

12. Перенесення значення за схожістю з місцем локалізації (6 термінів, тобто 0,2%): *Achill reflex* "ахілловий рефлекс" – скорочення литкового м'яза при різкому ударі по сухожиллю п'яtkової кістки, за аналогією з давньогрецьким героєм Ахіллесом, в якого п'ята була єдиним уразливим місцем.

13. Перенесення за кількома ознаками одразу, тобто змішані форми метефаричного перенесення (28 термінів, 9,7 %): *skull cap* (дослівно – *шапка черепа*) "склепіння черепа" – верхня опукла частина мозкового черепа, утворена низкоб лусок (лобовою, потиличною, скроневих кісток) і тім'яними кістками, що формою нагадує кришку або головний убір; метафоричне перенесення значення здійснюється як за формою, так і за функцією предмета – шапка черепа «закриває» мозок; *urea frost* (дослівно – *сечовий іній*) "уремія" – дрібні пластівці сечовини на шкірі у пацієнтів, які за структурою нагадують іній; у цьому прикладі подібність з інеєм за структурою доповнюється схожістю за кольором; *fire measles* (дослівно – *пожежний кір*) "коров'я краснуха" – гостра вірусна інфекція, одним із симптомів якої є опуклий червоний висип вогненного кольору; додатковою підставою цього перенесення значення є подібність за температурою, оскільки висока температура на початкових стадіях захворювання асоціюється з температурою полум'я.

Продуктивність використання мотивувальних ознак метафоризації в англійських асоціативних термінах підмови медицини зображена на рисунку 1 (див. рис. 1).

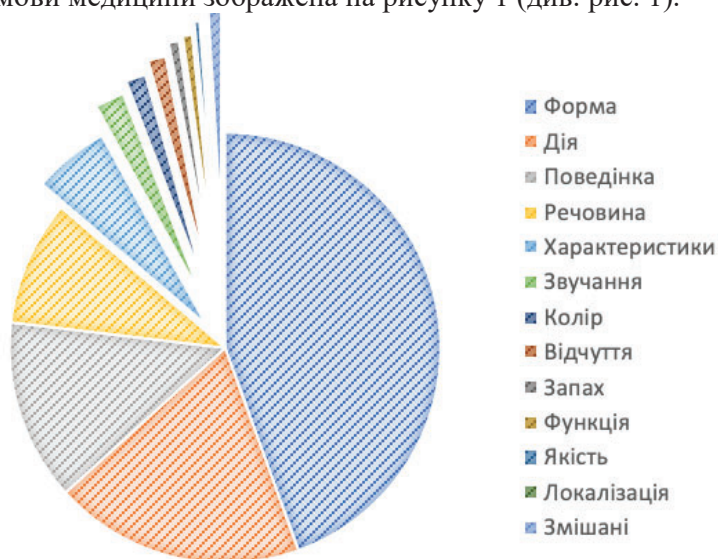

Рисунок 1. Продуктивність використання мотивувальних ознак метафоризації в англійській термінології підмови медицини

Як видно з рис. 1, групи мотивувальних ознак чітко діляться на такі категорії: предмет/речовина та її характеристики (форма, забарвлення, якість, функція, положення у просторі, звук), людина/ група людей (відчуття, модель поведінки, дія та її результат). Таким чином, сукупність мотивувальних ознак метафоричного терміноутворення відображає певний образ світу, в якому присутні необхідні складові – людина і природа, які мають певні риси і виконують певні функції, що відповідає основному об'єкту вивчення медичної науки – людському організму. Метафоричні терміни утворені не стільки на основі наукового освоєння дійсності, скільки на основі асоціацій, отриманих у процесі чуттєво-емпіричного пізнання світу, що підтверджується наведеними прикладами.

Висновки. Аналіз способів перенесення значення, результатом якого є розглянуті метафори, дозволяє реконструювати наївну картину світу, відображену в англійських метафоричних медичних термінах, утворених від загальноживаної лексики. Найпродуктивнішими групами мотивувальних ознак виявилися перенесення значення за подібністю форми (1280 термінів, 48,3 %), дії та її результату (541 термін, 18,8 %), особливостей поведінки і стану людини (392 терміни, 13,6 %), речовин, продуктів харчування і їх структури (270 термінів, 9,4 %). Переважання таких мотивувальних ознак можна пояснити фактом відображення наївної картини світу в метафоричній термінології: переосмисленню підлягають насамперед об'єкти і явища, розташовані найближче до людини. Лексика фізичного світу в процесі метафоризації майже повністю переходить до сфери психічних і соціальних явищ за рахунок того, що емоції, мисленнєва діяльність, елементи духовного життя, соціальних явищ прирівнюються до фізичних характеристик матеріальних об'єктів. Цей висновок підтверджує висловлені раніше припущення про те, що одне з основних призначень метафори – слугувати позначенням психічних і соціальних сутностей (Кійко, 2014, с. 212). Об'єкт медицини – людина – вивчається за аналогією з враженнями, отриманими в процесі пізнання дійсності, тобто когнітивний процес відштовхується від відображення навколишнього світу у свідомості людини.

Список літератури

- Алексеева Л. М. Метафорическое терминопорождение и функции терминов в тексте: дисс. ... д-ра фил. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание». Пермь : ПГУ, 1998. 357 с.
- Бор Н. Атомная физика и человеческое познание. Москва : Издательство иностранной литературы, 1961. 151 с.
- Кійко С. В. Омонімія в мові і мовленні. Чернівці : Родовід, 2014. 544 с.
- Клочко Т. В., Ісаєва В. І. Метафоризація в медичній термінології. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 31 (70) № 1 Ч. 2. 2020. С. 84–88.
- Кримець О. Метафора й метонімія як чинники творення й розвитку української технічної термінології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. № 675. С. 23–27.
- Лейчик В. М. О языковом субстрате термина. *Вопросы языкознания*. 1986. № 5. С. 87–97.
- Маленова Е.Г., Александрова Е.В. Наивная картина мира в зеркале английской медицинской терминологии. Казань : Бук, 2020. 174 с.
- Озингин М. В. Роль метафоры в структурировании и функционировании русской медицинской терминологии : автореф. дис. ... канд. филолог. наук : 10.02.01. Саратов : СГУ, 2010. 22 с.
- Семенчук И. В., Товстыко А. Н. Метафора в английской медицинской терминологии (на примере предметной области «Гастроэнтерология»). *Журнал Гродненского гос. мед. ун-та*. 2015. № 3 (51). С. 111–113.
- Смирнова Е. В. Метафора как наиболее продуктивный способ образования новых терминов в кардиологической лексике (на примере английского и русского языков). [Ел. ресурс] : Режим доступу: http://www.vestnik.adygnet.ru/files/2011.2/1133/smirnova2011_2.pdf (дата звернення: 22.02.2022).
- Dorland's Illustrated Medical Dictionary. 33rd ed. Ed. by Dorland. Philadelphia: Elsevier Saunders, 2019. 2144 p.

References

- Alekseeva L. M. (1998). Metaforicheskoe termynoporozhdenie i funktsyi terminov v tekste [Metaphorical term generation and functions of terms in the text]: dys. ... d-ra fil. nauk: spets. 10.02.20 «Srovnitelno-istoricheskoe, tipologicheskoye i sopostavitelnoye yazykoznanie». Perm: PHU, 1998. 357 s.
- Bor N. (1961). Atomnaya fizika i chelovecheskoe poznanie [Atomic physics and human cognition]. Moskva: Izdatelstvo inostranoi literatury, 1961. 151 s.
- Kiyko S.V. (2014). Omonimiya v movi i movlenni [Homonymy in language and speech]. Chernivtsi: Rodovid, 2014. 544 s.
- Klochko T. V., Isayeva V. I. (2020). Metaforizatsiya v medychnii terminolohii [Metaphorization in medical terminology]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho*. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii. Tom 31 (70) № 1 Ch. 2 2020. С. 84-88.
- Krymets O. (2010). Metafora i metonimiia yak chynnyky tvorennia y rozvytku ukrainskoi tekhnichnoi terminolohii [Metaphor and metonymy as factors of creation and development of Ukrainian technical terminology]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. Serii: «Problemy ukrainskoi terminolohii». Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2010. № 675. S. 23-27.
- Leichik V. M. (1986). O yazykovom substrate termina [On the language substrate of the term]. *Voprosy yazykoznavniya*. 1986. № 5. S. 87-97.
- Malenova E.H., Aleksandrova E.V. (2020). Naivnaia kartina mira v zerkale angliyskoy meditsynskoi termynologii [A naive picture of the world in the mirror of English medical terminology]. Kazan: Buk, 2020. 174 s.
- Ozingin M. V. (2010). Rol metafory v strukturirovanii i funktsionirovanii russkoy meditsynskoi terminologii [The role of metaphor in the structuring and functioning of Russian medical terminology] : avtoref. dys. ... kand. fylloh. nauk : 10.02.01. Saratov: SHU, 2010. 22 s.
- Semenchuk Y. V., Tovstyko A. N. (2015). Metafora v angliyskoy meditsynskoy termynologii (na primere predmetnoy oblasti «Gastroenterologiya») [Metaphor in English medical terminology (on the example of the subject area "Gastroenterology")]. *Zhurnal Hrodnenskoho gos. med. un-ta*. 2015. № 3 (51). S. 111-113.
- Smirnova E. V. (2020). Metafora kak naibolee produktivnyi sposob obrazovaniya novykh terminov v kardiologicheskoy leksike (na primere angliyskogo i russkogo yazykov) [Metaphor as the most productive way to form new terms in cardiac vocabulary (on the example of English and Russian)]. [El. resurs]: Rezhym dostupu: http://www.vestnik.adygnet.ru/files/2011.2/1133/smirnova2011_2.pdf (viewed on 22.02.2022).
- Dorland's Illustrated Medical Dictionary (2019). 33rd ed. Ed. by Dorland. Philadelphia: Elsevier Saunders, 2019. 2144 p.

УДК 81-116+[811.112.2+811.161.2]'42:070+81'33

TEMPORALITY IN MODERN MEDIA GENRES (on the material of German and Ukrainian languages) ТЕМПОРАЛЬНІСТЬ У СУЧАСНИХ МЕДІАЖАНРАХ (на матеріалі німецької та української мов)

Юрій КІЙКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

y.kiyko@chnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-2251-2811>

The article aims to answer the question: is there any correlation between the temporality and the genre affiliation of media texts? And, if it is a case: how does it manifest itself in the structure of media texts? The research is carried out on the material of modern frequency genres selected from German and Ukrainian newspapers. In the study we use the Chi-Square-Test and the coefficient of Chuprov. The analysis revealed a correlation between the temporality and the genre affiliation in both media cultures. In news genres the past tense dominates, the present tense is less used and occasionally the forms of the future tense occur. In media text-interviews, on the contrary, the present tense dominates, the past and future tense forms are less represented.